

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

За можливості
роздрукуйте
сторінки в
чорно-білому
варіанті

#2.

ТРИ ГОЛОВНІ ПИТАННЯ

ЧИ ВАРТО
БРАТИ
ІНТЕРВ'Ю В
ЦІЄЇ ЛЮДИНИ
САМЕ ЗАРАЗ І
САМЕ В ЦЬОМУ
МІСЦІ?

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

#2.

ТРИ ГОЛОВНІ ПИТАННЯ

ЧИ ВАРТО БРАТИ ІНТЕРВ'Ю В ЦІЄЇ ЛЮДИНИ САМЕ ЗАРАЗ І САМЕ В ЦЬОМУ МІСЦІ?

Оцінка безпеки героїв сюжету є обов'язком журналістів на всіх рівнях – репортера на місці подій, редактора в офісі та інших колег, які висвітлюють ту ж історію.

Під час роботи над темою сексуального насильства журналістам необхідно провести оцінку ризиків щодо безпеки своїх джерел так само, як вони це роблять для себе. Ключові питання, що стосуються безпеки:

- Чи достатньо в мене часу, щоб провести це інтерв'ю належним чином? Не потрібно поспішати з такими розмовами. Якщо необхідного часу немає, як я можу вчинити інакше, щоб не нашкодити героєві/героїні?
- Наскільки безпечним є середовище та місце інтерв'ю? Хто зі мною в приміщенні і кого там не повинно бути? Наскільки добре я розумію загальний рівень безпеки на місці, щоб оцінити можливі наслідки для мого джерела? Чи немає відчуття, що на цю людину чинять тиск?
- Чи є мій співрозмовник/співрозмовниця саме тією людиною, з якою мені треба записати інтерв'ю? Чи достатньо вона, він чи вони емоційно стабільні на момент розмови? А якщо ні, з ким ще я можу поговорити?

Можливо, ви подолали довгий шлях і серйозно ризикували, щоб зустрітися з жертвами насильства, але з міркувань етики ситуація може вимагати нового плану дій. Це рішення може прийняти як редактор, так і журналіст на місці. Його варто обговорити разом.

Чи достатньо в мене часу?

Журналісти працюють за умов критичної нестачі часу. Але на інтерв'ю з травмованими емоційно людьми, які пережили сексуальне насильство, потрібно виділити достатню кількість часу.

- Треба обов'язково виділити достатньо часу для ґрунтовної розмови з постраждалими.
- Якщо бракує часу, чи можете ви змінити свої плани?
- Чи можете вибудувати інтерв'ю інакше, наприклад, ставити питання про факти і не квапити героя/героїню з переказом деталей травматичних подій?
- Чи варто поговорити з надійним джерелом інформації, яке не зазнавало прямого нападу?

У плануванні інтерв'ю можуть брати участь не лише ви та постраждалий/постраждала. Якщо інтерв'ю допомагають організувати посередники, наприклад, представники неурядової організації чи групи місцевих старійшин, порадьтеся з ними щодо плану дій, уточніть, скільки часу ви матимете.

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

Звісно, варто якомога більше залучати до такого планування і самих постраждалих. Якщо у вас достатньо часу, запропонуйте їм заздалегідь вибрати зручний час, коли вони, на їхню думку, будуть емоційно готові поговорити на цю важку для них тему. Дозволити джерелам впливати на процес – це простий, але потужний спосіб дати цим людям відчуття, що вони самі мають певний контроль над ситуацією та висвітленням їхньої історії.

Чи безпечне місце, вибране для інтерв'ю?

Ви, мабуть, нерідко замислюєтеся, наскільки фізично безпечними є місця, де доводиться працювати. Але коли йдеться про інтерв'ю з постраждалими, слід подумати про інші аспекти безпеки. Для початку поставте собі кілька простих питань, наприклад, хто поряд з вами в приміщенні і чому:

- Чи присутні на локації старійшини громади, представники влади або люди зі зброєю?
- Чи присутні представники угруповань, пов'язаних зі злочинцями?
- Чи присутні там особи, які не мають жодної потреби там бути?

Навіть якщо там немає осіб, які вчиняли насильство, чи проживають вони, як і раніше, в місцевій громаді і чи можуть дізнатися про інтерв'ю? Наскільки безпечним є місце проведення інтерв'ю? Що ви можете зробити, щоб уникнути подальшої стигматизації постраждалих з боку їхньої громади, членів сім'ї тощо?

Якщо у вас немає вагомих причин, не просіть постраждалих повернутися на місце події. Просторові та візуальні нагадування можуть спричинити сильну травматичну реакцію.

Попри те, що за таких обставин може бути важко продумати всі нюанси, пам'ятайте: саме ви контролюєте хід інтерв'ю, і якщо вам здається, що на постраждалого/постраждалу чиниться тиск або ви ризикуєте наразити його/її на небезпеку, вам слід зупинити інтерв'ю. Відповідальність тут лежить також і на редакторах, оскільки тиск з боку редакції може вплинути на етичне рішення журналіста.

На інтерв'ю ви іноді приходите із членами своєї команди:

- Якщо ви тележурналіст, чи можете максимально скоротити склад знімальної групи?
- Якщо ви працюєте з фотографом, чи може він зробити фото іншим разом або одразу після інтерв'ю, щоб не знімати постраждалих у той час, коли вони розповідають про події, що їх травмували?
- Якщо ви працюєте з перекладачем, чи він підходить для цієї роботи? Чи він розуміє суть проблеми і чи пройшов інструктаж з проведення інтерв'ю з людьми, які пережили травму?
- Наскільки постраждалі готові говорити в присутності людей протилежної статі? Немає такого правила, щоб тільки жінки брали інтерв'ю у жінок, а чоловіки — у чоловіків, але цей фактор варто брати до уваги.
- Якщо можливо, запитайте потерпілих, в яких умовах їм буде зручніше. Чи є хтось, кого вони хотіли б бачити поряд під час інтерв'ю, наприклад, рідні чи надійний друг/подруга? Якщо ви робите інтерв'ю з неповнолітніми, батьки чи опікуни повинні бути **присутніми завжди**. (Інтерв'ю з дітьми та підлітками на тему сексуального насильства вимагають особливих навичок та додаткової підготовки. Запитайте себе: чи справді таке інтерв'ю необхідне?)

Чи це саме та людина, з якою треба зробити інтерв'ю?

Поставте собі ці прості запитання:

- Чи потрібне вам це інтерв'ю? Чи додає воно щось нове до вашої історії, чи у вас і так достатньо матеріалу?

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

- Чи може співрозмовник зрозуміти, що конкретно від нього хочуть?
- Чи є якісь приховані очікування? Чи очікують ваші співрозмовники від взаємодії з вами нереалістичних результатів?

Часто в конфліктних чи постконфліктних ситуаціях представники неурядових організацій, що працюють на місцях, є для журналістів початковими точками доступу до потерпілих. Саме вони можуть організувати для вас розмову з людьми, які пережили сексуальне насильство. Ви можете опинитися в ситуації, коли організатори складають щільний графік інтерв'ю з однією людиною або невеликою групою людей – по черзі зі всіма зацікавленими журналістами. Постійне повторення історії за короткий проміжок часу може травмувати людей, які пережили насильство. Це також може мати юридичні наслідки для постраждалих. Якщо в інтерв'ю різним медіа будуть навіть незначні розбіжності, це потенційно може підірвати перспективи отримання компенсацій через правові процедури. [Див. **№3**]

З огляду на брак часу журналісти легко погоджуються з тим, що пропонують представники неурядових організацій. Проте все ж варто поцікавитися в постраждалих, як вони переносять таке навантаження. Іноді достатньо просто спитати, скільки інтерв'ю вони вже дали. Підійдіть до цього питання творчо: якщо з вами у відрядженні ціла група журналістів, чи можна організувати роботу так, щоб постраждалі розповіли свою історію лише один раз? У 2019 році в розмові з виданням Columbia Journalism Review співробітниця міжнародної правозахисної організації Human Rights Watch Скай Вілер розповіла про неетичні журналістські методи роботи з людьми, які пережили насильство в таборах біженців рохінджа в Бангладеш:

Без сумніву, — сказав він, — ми можемо озирнутися і сказати, що все пройшло не найкращим чином. Одні й ті самі люди давали інтерв'ю дуже багато разів.^[a]

Ключовий момент, який буває важко оцінити збоку – чи людина почувається достатньо захищеною психологічно, щоб давати інтерв'ю. Якщо, наприклад, людина переживає особливо сильне горе після травматичного інциденту, вона може бути не готовою до цього. Не забувайте, що сексуальне насильство рідко відбувається поза контекстом: людина, яка його пережила, могла недавно зіткнутися також з іншими видами насильства, втратити членів сім'ї або пережити примусове переселення.

Необхідність постійно думати про психологічну та фізичну безпеку своїх героїв і водночас самих себе може лякати. Часто вирішення полягає в тому, щоб залучити до організації інтерв'ю тих людей, з ким ви будете спілкуватися, та надати їм можливість контролювати, як саме воно проходить. Багато з цих аспектів перетинаються із питанням про інформовану згоду. (Див. **№3**)

Стигма та непередбачені наслідки публікації

Запитайте себе, чи ваше спілкування з людиною не створює ризиків для його/її безпеки та приватності? У деяких суспільствах лише підозра у зґвалтуванні може призвести до приниження, образ і навіть до нового насильства.

Ось приклад, як усе пішло не за планом, тому що журналістам не вистачило інформації про контекст, у якому вони працювали.

Джоана Е. Фостер і Шерізаан Мінвалла провели серію з 26 інтерв'ю, щоб з'ясувати ставлення езидських жінок до того, як ЗМІ розповідали про жінок і дівчаток, які пережили полон, зґвалтування та торгівлю людьми з боку Ісламської держави (ІДІЛ). У 2018 році вони опублікували результати свого дослідження. Наведемо ключові фрагменти:

“Як і багато жінок в усьому світі, езидські жінки стикаються з поширеною гендерно обумовленою дилемою, коли їх просять поставити потреби громади вище за власні”.

[a] Див.: <https://www.cjr.org/analysis/rohingya-interviews.php>

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

“Якщо точніше, їх змусили пожертвувати своєю приватністю та розповісти світові свої травматичні історії, попри особисті фізичні, репутаційні та емоційні ризики. Справді, єзидські чоловіки прямо підштовхували жінок до цього, хоч і не було жодних гарантій, що жінки не будуть піддані стигматизації через втрату честі або що в майбутньому їх не відсторонять від сімей та громади”.

Одна з опитаних єзидських жінок сказала:

“На початку, коли я повернулася [з ІДІЛ], прийшла комісія з диктофоном, і її представники сказали, що запровадять мою історію. Я відмовилася, тоді вони пішли до мого шваґра і сказали йому: “Вона відмовляється з нами розмовляти”.

Додатковим тиском був той факт, що єзидські жінки жили в таборах. Перебуваючи на забезпеченні гуманітарних організацій, вони відчували себе зобов'язаними догоджати персоналу цих служб та журналістам, які також підштовхували їх поділитися своїми історіями”.

Висвітлення цієї теми у медіа збільшувало ймовірність стигматизації постраждалих, якщо матеріали виходили із “сенсаційними” заголовками, наприклад, “Жінка-єзидка, яку бойовики ІДІЛ утримували як секс-рабіню протягом трьох місяців і піддавали груповому зґвалтуванню, розповідає про жахливі страждання,” “ІДІЛ продає сексуальних рабінь за пачку цигарок” або “Жінки-єзидки роблять операції з “відновлення невинності” після зґвалтування ІДІЛ”.^[b]

Додаткові матеріали: безпека

Існують різні посібники з безпеки під час виконання ризикованих завдань, опубліковані організаціями з підтримки та захисту ЗМІ. Ми рекомендуємо почати з оглядів, наданих **CPJ** (Комітет із захисту журналістів), **ACOS Alliance** (Культура безпеки) і **Rory Peck Trust** (орієнтований на журналістів-фрілансерів), але існує й безліч інших ресурсів на цю тему. (Ці ж організації можуть дати рекомендації щодо доступу до навчання та інших видів підтримки.)

Книга “**Safe and Secure**” від організації Doc Society призначена для документалістів. Додатково до порад щодо фізичної безпеки вона пропонує безцінні рекомендації, які будуть корисні для будь-якого журналіста. Вони стосуються захисту членів команди та авторів від юридичних та цифрових загроз – двох найважливіших аспектів, якими часто нехтують. Global Investigative Journalism network також пропонує **детальну інформацію** на цю тему.

А якщо ви редактор або менеджер, обов'язково ознайомтесь з посібником з **оцінки безпеки ACOS для новинних організацій** та посібником Dart Centre зі **співпраці з журналістами-фрілансерами, які працюють у травматичних умовах**. Френк Сміт із CPJ написав огляд, у якому розглянув ризики для журналістів під час висвітлення сексуального насильства.

ПОДІЛИТИСЯ
ЦИМ
РОЗДІЛОМ:

[b] Джоана Е. Фостер і Шерізаан Мінвалла, ‘Voices of Yazidi Women: Perceptions of Journalistic Practices in the Reporting on Isis Sexual Violence,’ Women’s Studies International Forum 67 (2018): 53–64.